

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

**Факультет міжнародних відносин,
політології та соціології
Кафедра політології**

ВИБОРЧІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЕЛЕКТОРАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ СИЛАБУС

Ступінь вищої освіти	перший (бакалаврський)
Освітньо-професійна програма:	052 «Політологія»
Обсяг	Кількість кредитів: 4 (120 годин)
Мова викладання:	українська
Рік навчання:	3 (третій)
Семестр:	5 (п'ятий)
Дні, час, місце	За розкладом занять: Платформа Zoom, підключитися: https://us05web.zoom.us/j/3973779942?pwd=S3IwbE85MEdCK3JoOFlnb1NydIVxZz09 Ідентифікатор конференції: 397 377 9942 Код доступу: 262976
Викладач	Узун Юлія Вадимівна - д. політ. н., професор кафедри політології
Контактний телефон	067 481 73 16
E-mail	uzun.ulia76@gmail.com
Кафедра	політології
Консультації	За розкладом консультацій викладачів кафедри; У дні проведення практичних, лекційних занять; Онлайн-консультації. Платформа zoom.
Комунікація	Здійснюється через очні зустрічі, месенджери та е-пошту

АНОТАЦІЯ КУРСУ

Місце дисципліни в освітній програмі: Дисципліна включена до переліку вибіркових освітніх компонентів (ВК) освітньо-професійної програми (ОПП) для <i>першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 052 – «Політологія»</i>. Пререквізити: Світова політика Нового та Новітнього часу; Теорія та практики конституціоналізму: порівняльний аналіз; Теорія політичних партій та партійних систем. Постреквізити: Державне управління та місцеве самоврядування; Взаємодія з органами державної влади.
Предмет вивчення дисципліни: організація виборчої кампанії на основі знань міжнародних стандартів виборчого права, виборчих технологій, виборчої інженерії та електоральної географії.
Мета: опанування здобувачами вищої освіти знань про сутність і зміст виборчої кампанії в контексті її організації на основі розуміння принципів виборчої інженерії, виборчих технологій та електоральної географії.
Завдання дисципліни: є формування у здобувачів вищої освіти здатності до аналізу особливостей організації та проведення виборчих кампаній; демократичних принципів

формування представницьких систем; формування знань про особливості розвитку виборчого права; формування знань про міжнародні стандарти забезпечення демократичності та відкритості виборчого процесу; формування здатності до аналізу типу виборчої системи та політичних наслідків її використання під час національних та місцевих виборів; формування здатності до експертної аналітики щодо прогнозування можливих результатів виборів внаслідок застосування прихованих тактик виборчої інженерії та електоральної географії.

Очікувані результати: РН01. Розуміти предметну область, етичні та правові засади професійної діяльності. РН03. Вміти критично мислити у сфері професійної діяльності. РН04. Мати навички професійної комунікації. РН07. Розуміти історію, закономірності та етапи розвитку предметної сфери політології, знати її цінності та досягнення. РН08. Вміти використовувати базовий категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки. РН10. Вміти описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах. У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен:

знати: предметну область застосування теорії виборчих систем, практики застосування виборчого права та виборчих технологій; історичні особливості розвитку виборчих прав, виборчих систем та технологій як основи забезпечення демократичного процесу та легітимації влади; національні та міжнародні стандарти реалізації прав і свобод, в тому числі – виборчого права та права участі в реалізації влади та управління; категоріально-понятійний та аналітично-дослідницький апарат в сфері організації виборчого процесу, реалізації виборчого права, аналізу та узагальнення виборчих технологій та виборчої інженерії; методики застосування інструментарію нормативної та емпіричної теорії в сфері виборчого права, порівняльної та прикладної політології, а також методи аналізу, узагальнення, типологізації виборчих систем та виборчих технологій; техніки описання й оцінювання виборчих процесів в різних історичних контекстах; основи виборчої інженерії, засоби програмування та прогнозування результатів виборів; виборче законодавство України; предметну область взаємодії політичних акторів та інститутів в процесах організації виборчих систем та забезпечення міжнародних стандартів спостереження за виборами; стандарти реалізації виборчого права, демократичного урядування та значення виборчих процесів для забезпечення легітимного правління.

вміти: застосовувати знання теоретико-методологічних основ політологічного аналізу в процесі організації виборчих кампаній; описувати, пояснювати виборчі процеси та явища у політико-правових системах; застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, зокрема в процесі компаративного аналізу розвитку та функціонування виборчих систем; використовувати категоріально-понятійний та аналітично-дослідницький апарат політичної науки; розв'язувати практичні проблеми у сфері реалізації виборчого права, організації виборчого процесу із застосуванням знань виборчої інженерії; аналізувати складові виборчої системи, взаємодію політичних акторів та інститутів, влади та урядування, електоральну поведінку; характеризувати політику на місцевому, національному, європейському рівнях в контексті аналізу практик застосування міжнародних виборчих стандартів, забезпечення представництва; визначати ситуації порушення виборчих прав та прав на ефективне політичне представництво; застосовувати знання з метою забезпечення ефективності системи представництва; користуватися інституційними механізмами та процедурами, передбаченими в різних виборчих системах.

ОПИС КУРСУ

Форми навчання:	1) лекційні заняття (20 год.); 2) практичні заняття (20 год.); 3) організована самостійна робота студентів (80 годин). Самостійна робота включає: [1] – підготовку до практичних занять; [2] – опрацювання лекційного

	матеріалу; [3] – самостійне опрацювання літератури та джерел; підготовка конспекту за питаннями самостійної роботи; [4] – виконання індивідуального навчально-дослідного завдання (підготовка доповіді; реферату; презентації). 4) індивідуальні консультації.
Методи навчання	1) словесний та наочний (публічні доповіді та демонстрація презентацій); 2) практичний (виконання практичних завдань; робота із веб-сайтами організацій; підготовка і здійснення доповідей перед аудиторією; опрацювання матеріалу шляхом підготовки презентації; тестові вправи); 3) інтерактивний (колективне та індивідуальне опрацювання завдань під час лекційних, практичних занять з використанням дискурсивних практик, виконання ІНДЗ, презентація ІНДЗ та інших результатів сам. роботи).

Зміст навчальної дисципліни

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1: НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ПІДГРУНТЯ ТЕХНОЛОГІЙ ВИБОРЧИХ КАМΠΑНІЙ

ТЕМА 1. ВИБОРЧА КАМПАНІЯ ТА ВИБОРЧИЙ ПРОЦЕС. Виборча кампанія як засіб підготовки кандидатів і політичних партій до виборців і представлення своїх ідей і позицій з питань, що передують дню виборів. Сукупність зусиль на підтримку кандидата виборцями й забезпечення його перемоги на виборах. Етапи розвитку виборчих технологій. Технології залучення виборців; послаблення позицій опонентів. Умови унікальності виборчих кампаній. Типи виборчих кампаній. Стадії виборчого процесу. Повторні та недійсні вибори. Правила фінансування. Стандарти GRECO. Правопорушення під час виборчого процесу.

ТЕМА 2. ВИБОРЧЕ ПРАВО ТА ВИБОРЧІ СИСТЕМИ. Еволюція виборчого права та представницьких систем. Ідеї республіканізму, демократії, громадянства, народного правління: історія формування. Представництво, санкціонування політичного авторитету, легітимація влади. Виборчі процедури в історії розвитку представницьких інститутів. Перші виборчі ценси. Історія розвитку загального виборчого права. Поняття, джерела, принципи виборчого права в сучасній конституційно-правовій доктрині. Сучасні виборчі ценси. Поняття «виборчої системи». Елементи виборчої системи: формула, розмір округу, бар'єр, структура виборчого бюлетеня. Різновиди виборчих систем. Розрахункові моделі та деформації артикуляції політичних інтересів.

ТЕМА 3. ІНСТИТУТ ВИБОРІВ: МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ. Інституціоналізація виборів. Нормативно-правове закріплення та національні гарантії реалізації виборчого права. Стандартизація інституту виборів як універсального засобу легітимації влади. Стандарти ООН щодо забезпечення демократичного характеру виборів. Рада Європи: стандарти та документи в сфері забезпечення виборів. Виборчі стандарти в ЄС. Міжнародне спостереження за виборами. Роль та права міжнародних спостерігачів.

ТЕМА 4. ВИБОРЧА ІНЖЕНЕРІЯ. Виборчі бар'єри та позитивна дискримінація. Роль прохідного бар'єра в технології пропорційного розподілу мандатів. Технології підвищеного та «плаваючого» бар'єра. Виборча формула. Виборчий метр (коефіцієнт або квота): методи визначення. Правила вторинного розподілу мандатів. Методи розрахунку квоти. Парадокси голосування в теорії виборів. Технології розподілу представницьких мандатів. Технології преференційного встановлення результатів виборів. Псефологія: історія розвитку, досягнення. Прогностична складова виборчої інженерії.

ТЕМА 5. ЕЛЕКТОРАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ. Електоральна географія: теоретико-методологічні основи розвитку. Електоральна поведінка та географічна пам'ять про вибори. Історія досліджень електоральної поведінки. Типи електоральної поведінки. Виборча активність та абсентеїзм. Політична та історико-культурна спадковість та кліважі С. Роккана. Стійкість та мінливість політичних позицій при різних типах виборів, різних типах голосування. Географічний аналіз електоральної поведінки та оцінки стану суспільно-політичного та господарського розвитку держави, внутрішньої та зовнішньої політики.

ТЕМА 6. ТЕРИТОРІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ВИБОРІВ. ТЕХНОЛОГІЇ ДЖЕРРІМЕНДЕРИНГУ. Територіальна організація виборів: оптимізація ресурсів. Межі та розміри виборчого округу, засоби мінімізації втрати голосів виборців. Забезпечення рівності виборчих прав громадян. Теорія консоціативної демократії (М. Богаардс, Р. Андервег, А. Лейпхарт, Г. Лембрух, К. Дешувер, Б. Баррі) та технології забезпечення виборчих прав національних меншин (на пропорційне представництво у виборних органах влади, на позитивну дискримінацію). Сегментна автономія, пропорційність, взаємне право вето, великі коаліції як інструменти стабілізації складних сегментованих систем. Джеррімендеринг (массачусетська технологія) в регіонах компактного проживання етнонаціональних меншин: практики та заборони. Засоби запобігання політизації процесу формування виборчих округів. Способи боротьби з джеррімендерингом: рекомендації Венеційської Комісії.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2: ТЕХНОЛОГІЇ ВИБОРЧИХ КАМПАНІЙ

ТЕМА 7. ВИБОРНІ ТЕХНОЛОГІЇ. МАНПУЛЯЦІЇ. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ. Нові технології у виборчому процесі: технічні засоби підрахунку голосів (комплекси обробки бюлетенів), мобільний виборець («ефективне» громадянство в ЄС), цифрові виборчі дільниці, куар-коди на протоколах, відеоспостереження, комплекси для е-голосування, поштове голосування, збір підписів з використанням державної інформаційної системи, дистанційне е-голосування, державні автоматизовані інформаційні системи «Вибори»). Тактики голосування (Bullet voting, (Vote pairing). Явка та репрезентативність підсумків голосування. PR та передвиборна агітація: дозволи та заборони. Кандидати: клони, аутсайтери, важковаговики, двійники, технічні (Stalking Horse). Технології: «карусель», «ялинка», «МАГ», «обрамлення кандидата»; «розсіювання» або «клонування». Порушення виборчого права. Відповідальність учасників виборчих процесів. Врегулювання виборчих спорів.

ТЕМА 8. ТЕХНОЛОГІЇ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ. Парламентські вибори: історія розвитку виборчих систем та виборчого процесу. Досвід формування парламентського представництва в складних територіально-політичних системах. Особливості виборчого процесу при виборах народних депутатів ВР України. Європейський парламент: формування.

ТЕМА 9. ТЕХНОЛОГІЇ МІСЦЕВИХ ТА РЕГІОНАЛЬНИХ ВИБОРІВ. Місцеві вибори в країнах консоціативної демократії. Вибори: депутатів місцевих рад, голів рад, старост в системі місцевого самоврядування в Україні. Виборчий процес місцевих виборів. Місцеві та регіональні вибори в країнах ЄС. Досвід забезпечення виборчих прав етно-національних меншин: ефективні практики консоціацій.

ТЕМА 10. ТЕХНОЛОГІЇ ПРЕЗИДЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ. Президентські вибори в історії. Сучасні стандарти президентських виборів. Особливості виборів Президента в країнах світу. Виборчі кампанії в історії виборів Президента України. Електоральна географія, виборчий процес та виборчі технології під час президентських виборчих кампаній в Україні.

Перелік основної рекомендованої літератури

1. Афанасьєва М. Виборча інженерія в Україні: монографія. Одеса, Юрид. л-ра. 2014. 433 с.
2. Бондаренко Б., Задоя К., Калмиков Д., Кириченко Ю., Хавронюк М., Відповідальність за порушення виборчого законодавства: посібник для членів виборчих комісій, поліцейських, слідчих та суддів / за ред. М. Хавронюка. – Київ : «АК-Group», 2019. 122 с.
3. Відповідальність за порушення виборчого законодавства: посібник / за ред. М. Хавронюка. Київ: «АК Group», 2019. 122 с.
4. Ільницький М. Виборчі технології як форма правореалізації. *Національний юридичний журнал*. 2018. №3 (1). С. 21-25.
5. Климкова І. І., Остапенко М. А. Вибори та виборчі системи. Київ: Персонал, 2011. 160 с.
6. Ключковський Ю. Б. Принципи виборчого права: доктринальне розуміння, стан, перспективи законодавчої реалізації в Україні. Київ: Ваїте, 2018. 908 с.
7. Нестерович В. Виборча кампанія: Словник сленгових термінів. К.: Ліра, 2020. 648 с.
8. Нестерович В. Ф. Виборче право України : підручник. К.: ЛПра-К, 2017. 504 с.

9. Остапець Ю. Партиї та електоральні системи країн Вишеградської четвірки. *Політичні трансформації у країнах Центральної Європи наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть*. Ужгород: Ліра, 2016. С. 111–172.
10. Поліщук О. Еволюція виборчих технологій в електоральних кампаніях України. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2017. № 2 (33) С. 234-244.
11. Смокович М.І. Правове регулювання розгляду виборчих спорів: теоретичний і практичний аспекти: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2014. 576 с.
12. Шведа Ю. Вибори та виборчі системи. Європейські стандарти та досвід для утвердження демократії в Україні. Львів. 2010. 462 с..
13. Bogaards M. Consociationalism and Centripetalism: Friends or Foes? *Swiss Political Science Review*. 2019. Vol. 25(4). P. 519–537 URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1111/spsr.12371>

Оцінювання

Навчальна дисципліна вивчається протягом одного семестру та складається з двох змістових модулів (ЗМ). По завершенню курсу здобувачі вищої освіти складають залік.

На залік виносяться вузлові питання, що потребують творчої відповіді та вміння синтезувати отримані знання. Результати навчання оцінюються за 100-бальною системою. За результатами оцінювання змістового модуля здобувачам виставляються бали. Під час викладання лекційного матеріалу лектор може здійснювати контрольні опитування здобувачів. Так, засоби діагностики якості вищої освіти *включають в себе*:

Поточний контроль:

- усний контроль: індивідуальне і фронтальне опитування, бесіда, захист рефератів, доповідь, оцінювання доповідей;
- письмовий контроль: оцінювання якості виконання самостійної роботи за темами;

Періодичний контроль:

- тестовий контроль: оцінювання контрольних робіт за змістовими модулями (тестування).

Підсумковий контроль: ЗАЛК.

Критерії оцінювання

Вид роботи	Кількість балів
Поточний контроль:	
Опитування за питаннями відповідної теми на практичному занятті, участь здобувачів вищої освіти в обговоренні проблемних питань	від 0 до 5
Виконання ІНДЗ за однією із запропонованих тем (доповідь та демонстрація презентації)	від 0 до 5
Періодичний контроль:	
Контрольна робота за змістовими модулями у формі тестування	від 0 до 10

Опитування на занятті, участь в обговоренні проблемних питань	0	Здобувач є лише спостерігачем на практичному занятті; не виступає і не задає питань; дає неправильні відповіді на запитання, демонструє незадовільне знання понятійного апарату і джерел.
	1-3	Здобувач іноді бере участь в практичному занятті; іноді виступає; допускає помилки, відповідаючи на питання; пасивно працює на практичних заняттях; показує фрагментарні знання понятійного апарату і джерел.
	4-5	Здобувач бере активну участь у практичному занятті, в обговоренні проблемних питань, користується додатковою літературою; вміє сформулювати своє ставлення до проблеми; висловлює власні міркування, наводить доцільні приклади; здатний публічно представити матеріал.
Виконання рефератів;	0	Не зараховуються реферати (доповіді) та презентації, виконані не самостійно або запозичені з мережі Інтернет.

Доповідь та демонстрація презентації	2	Доповідь та презентація самостійними, але актуальність не опрацьована, теоретичний аналіз дано описово, змістовний матеріал є формальним, висновки не конкретизовані (відсутні), тема не розкрита.
	3	Доповідь та презентація самостійні, оформлення відповідає вимогам із порушеннями, актуальність опрацьована, теоретичний аналіз містить неточності, але здобувач за допомогою викладача виправляється, висновки формальні, але тема цілком розкрита із незначними прогалинами.
	4	Доповідь та презентація самостійні, актуальність теми опрацьована із зазначенням невирішених раніше аспектів, теоретичний аналіз ґрунтовний, здобувач без допомоги викладача пояснює матеріал, висновки самостійні, але не оригінальні, тема формально розкрита, містить посилання на джерела.
	5	Доповідь та презентація самостійні, актуальність розкрита із зазначенням невирішених раніше аспектів, правильно визначені об'єкт і предмет, гіпотеза, історико-теоретичний аналіз ґрунтовний, здобувач вільно презентує оригінальний матеріал; зміст презентації не перевантажений слайдами з текстовим матеріалом; у висновку – самостійні судження, підкріплені доказами; є посилання на джерела.
Контр. робота за модулями	0	Відповідь на запитання неправильна.
	10	В контрольній роботі кожного з модулів по 10 запитань: 1 бал за кожен правильну відповідь.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою для заліку
90 – 100	A	Зараховано
85 – 89	B	
75 – 84	C	
70 – 74	D	
60 – 69	E	
35 – 59	FX	Не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Розподіл балів

Поточний та періодичний контроль										Сума балів	Підсумковий контроль	Сума балів
Змістовний модуль 1					Змістовний модуль 2					загалом	Залік	
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	90		
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5			
Контр. робота №1 (10 балів) (2 ІНДЗ *5) =10					Контр. робота №2 (10 балів) (2 ІНДЗ *5) =10							10

САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ.

форми	методи контролю	строки виконання завдань
Підготовка доповіді	Публічна доповідь	Студент виконує передбачену самостійну роботу за кожною темою практичного заняття, формує конспект виконання самостійної роботи, демонструє наявність
Підготовка мультимедійної презентації	Аудиторна демонстрація презентації	

Складання реферату	реферат	конспекту з виконаними завданнями на практичних заняттях (поточний контроль). Студент обирає тему ІНДЗ (індивідуального науково-дослідного завдання), актуального для конкретного практичного заняття та готує доповідь та мультимедійну презентацію за цією темою на конкретну дату практичного аудиторного заняття. Студент отримує консультацію викладача.
Аналіз рекомендованої літератури, формування конспекту виконання самостійної роботи	конспект	

ПОЛІТИКА КУРСУ

Політика щодо дедлайнів та перескладання	Роботи, виконання і здача яких здійснюється з порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання заліку можливе із дозволу деканату за наявності поважних причин або за письмовою заявою (апеляцією) здобувача до декана.
Політика щодо академічної доброчесності:	Здобувачі повинні дотримуватися принципів академічної доброчесності, згідно Кодексу академічної доброчесності учасників освітнього процесу Одеського національного університету імені І. І. Мечникова URL: http://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/documents/acad-dobrochesnost.pdf . У разі порушення здобувачем вищої освіти академічної доброчесності, робота оцінюється незадовільно та має бути виконана повторно. Викладач залишає за собою право змінити тему завдання.
Політика щодо відвідування та запізень:	Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (воєнний стан, епідемії, хвороба здобувача, стажування за академічною мобільністю та ін.) навчання може відбуватись дистанційно в онлайн формі за графіком, погодженим із викладачем. У разі відсутності здобувача вищої освіти на практичному занятті, він зобов'язаний відпрацювати пропущене заняття через усне опитування в позааудиторний час (час консультацій викладача) або відпрацювати це заняття шляхом написання реферату на тему, погоджену з викладачем. Невідпрацьовані заняття вважаються незданими і за них не нараховується оцінка в балах.
Мобільні пристрої	Дозволяється використання мобільних пристроїв на практичних заняттях за необхідності групової роботи у спеціальних Додатках.
Поведінка в аудиторії:	Здобувачі беруть активну участь у заняттях: опитуваннях, дискусіях, під час практичних занять. Виконують навчальні завдання вчасно, відповідно до робочої навчальної програми. Здобувачі повинні дотримуватимуться правил поведінки в аудиторії на засадах партнерських стосунків, взаємоповаги, взаємопідтримки та взаємодопомоги.